

Kaderbrief 2003

Status:	brief college aan raad
Opdracht:	college van BenW
Agendering:	BenW 4 juni 2002
	10 juni Presidium raad (wijze behandeling raad) <i>afhankelijk van oordeel presidium</i>
	19 juni commissie Onderwijs en Welzijn
	20 juni commissie Cultuur en Vrijetijd
	25 juni commissie Bestuur en Middelen
	26 juni commissie Wonen en Leefbaarheid
	27 juni commissie Ruimte en Economie
	9 juli Raadsbehandeling
Redactie:	Herman van den Broek
Bestand:	H:\WPWIN\Cycl2002\kaderbrief\raad\kad2003briefraaddefinitief.wpd

---

Postbus 8 3300 AA Dordrecht

Bezoekadres
Spuiboulevard 300
3311 GR Dordrecht

Aan alle raadsleden en burgerradsleden
i.a.a. de griffie

Telefoon 6396391
Fax (078) 639 67 43
E-mail

Behandeld door H. van den Broek
Onderwerp Kaderbrief 2003
Bijlagen) 1

Datum 4 juni 2002
Ons kenmerk GB/2002/1589

Geachte raadsleden,

Hierbij bieden wij u de Kaderbrief 2003 aan. Wij spreken dit jaar over een Kaderbrief en niet over een Kadernota om tot uitdrukking te brengen dat deze voorjaarsnota relatief beleidsarm is. Een integrale **beleidsafweging** voor 2003 en volgende jaren is uitgesteld tot het najaar bij de begroting 2003. Deze handelwijze biedt ons tijd om inhoud te geven aan een goed doordacht **meerjaren(beleids)programma**, dat is toegezegd in het coalitie-akkoord. Waarschijnlijk kunnen wij dan ook rekening houden met nieuwe financiële kaders voor de gemeenten als uitvloeisel van de kabinetsformatie. Zoals aangegeven op het voorblad van de Kaderbrief zal het presidium van uw raad de behandelwijze van de brief nog nader bepalen.

Hoogachtend,

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van DORDRECHT,
de secretaris de burgemeester

1. Strekking Kaderbrief

Het is gebruikelijk dat de gemeenteraad in de Kadernota op hoofdlijnen het beleid voor de komende begroting afweegt. Door de verkiezingen dit **voorjaar** is volgens het college de tijd te krap om vóór de zomer een goed doordachte afweging van nieuw beleid te maken.

Zeker tegen de achtergrond van de ambitie om het coalitie-akkoord uit te werken in een **meerjaren(beleids)programma**. Daarin willen wij de beoogde prestaties voor de komende vier jaar scherp neerzetten.

Om die reden bieden wij u nu een Kaderbrief aan om uw raad al een inschatting te geven van het financiële perspectief van de gemeente en enkele onuitstelbare uitgaven met name voor het lopende jaar 2002 voor te stellen.

Economische ontwikkeling

In vergelijking met de begroting 2002 zijn de economische vooruitzichten minder goed. Was er toen nog hoop op een spoedig aantrekken van de economie. Het Centraal Planbureau (CPB) spreekt nu van de langste stagnatie sinds 1993. In het eerste kwartaal van 2002 was er (opnieuw) geen sprake van economische groei. Op rijksniveau verwacht het CPB nu een magere overschot op de begroting (in 2006 uitkomend op 0,4% bruto binnenlands product tegen **1,2%** volgens de raming november 2001). Daarmee krimpt de ruimte voor nieuw rijksbeleid in de kabinetsperiode **2002-2006** van € 3,5 miljard naar € 2 miljard.

Dit levert voor het gemeentelijke financiële perspectief op dit moment een tamelijk "dubbel" beeld op. Aan de ene kant profiteren wij nog van extra's van het rijk als een soort naijlen van de hoge groei in de afgelopen kabinetsperiode (zie inkomstenraming par. 3.4). Aan de andere kant zal een nieuw kabinet veel strakker moeten budgetteren, wat uiteraard negatieve gevolgen heeft voor de inkomsten van de gemeente.

Over precieze effecten voor de gemeentelijke inkomsten (algemene uitkering en doeluitkeringen) ontstaat pas zekerheid na afronding van de kabinetsformatie. Wij verwachten niet dat de meircirculaire van het Gemeentefonds veel nieuwe inzichten biedt.

Samenvatting voorstellen en besluiten

Wij stellen de raad voor:

- kennis te nemen van de financiële perspectieven van de gemeente in de paragrafen 2.2, 2.5 en 4.1.
- in te stemmen met de nadere voorstellen tot bestemming van het rekeningresultaat van stad en diensten tot een bedrag van maximaal €2,2 miljoen, een en ander afhankelijk van nadere besluitvorming door het college van burgemeester en wethouders op enkele posten (conform paragraaf 2.2);
- in te stemmen met de reservering van een deel van de geraamde exploitatieruimte tot een bedrag van € 1,1 miljoen structureel in 2006 conform paragraaf 2.6;
- in te stemmen met de reservering van een deel van de vrije investeringsruimte tot een bedrag van € **23,4** miljoen conform paragraaf 4.2 ten behoeve van de projecten Leerpark en Stadsdepot.
- conform de nota rentebeleid de rente-omslag voor 2003 vast te stellen op 6%;
- kennis te nemen van het tarievenbeleid conform paragraaf 2.4;
- goede nota te nemen van de risico's conform de beknopte beschouwing in paragraaf **3.1**.

2. Exploitatie lasten en baten

2.1 Uitgangspunten financieel beleid

De nieuwe coalitie zet het zorgvuldige financieel beleid voort. **Kortgezegd** komt dat voor de exploitatie neer op de stelling 'eerst verdienen en dan pas uitgeven'. In dat kader streven wij naar een sluitende begroting met inachtneming van een verantwoorde afdekking van risico's.

2.2 Incidentele lasten en baten - uitgaven rekeningresultaat 2001

In het jaar 2001 heeft de gemeente de rekening afgesloten met een positief saldo van € 8,5 miljoen. Bij de vaststelling van de jaarrekening is voor een bedrag van € 1,5 miljoen beslag gelegd op het saldo ten behoeve van onontkoombare, veelal reeds besloten uitgaven. Het resterende batig saldo van € 7 miljoen heeft de raad voorlopig toegevoegd aan de algemene stadsreserve in afwachting van nadere voorstellen bij de Kaderbrief en de **begroting**.

Met name de beoordeling van voorstellen van de diensten tot bestemming van hun positieve (dienst)saldo (onderdeel van de € 8,5 miljoen) hebben wij uitgesteld tot de Kaderbrief 2003.

Volgens de specificatie in bijlage 1 stellen wij u thans voor in te stemmen met een nadere resultaatbestemming tot een bedrag van maximaal € 2,2 miljoen ten behoeve van incidentele uitgaven. Deze brengen wij in mindering op de algemene stadsreserve.

Uitgangspunt bij de in bijlage 1 voorgestelde resultaatbestemmingen is dat,

- elke dienst maximaal een bedrag is toegekend ter grootte van het (gecorrigeerde) eigen **dienstresultaat**;
- het voor enkele posten gaat het om een voorwaardelijke instemming en het college aan de hand van een afzonderlijk voorstel van de dienst zal beoordelen of de uitgave doelmatig is.;
- lichte posten na vaststelling van de kaderbrief bij verzamelvoorstel begrotingstechnisch worden geregeld; zwaardere posten, met name de posten die het college nog nader wil beoordelen, met een apart **BenW-voorstel** aan de raad worden voorgelegd.

Overzicht nadere voorstellen

bedragen x € 1.000,-

	Dienst	bedrag resultaatbestemming
	SBC	-25
	Brandweer	-299
	SSC	-871
	Stadswerken	-268
	Stadsontwikkeling	-205
	Overig urgente zaken (inventaris Kaderbrief)	
stad	vorming flexpool	-150
SRT	wederopbouw Bezoekerscentrum Holl. Biesbosch	-100
SBC	invoering BTW-compensatiefonds (kosten 2002)	-200
HD	strategisch onderzoek haven	-100
	totaal nader ten laste rekeningresultaat 2001	-2.218

2.3 Ontwikkeling lonen en prijzen 2003

Op grond van de meest recente ramingen van het Centraal Plan Bureau (CPB) verwachten wij in 2003 een inflatie (consumentenprijsindex) van 2,5 %. Nacalculatie van de **prijsindexering** over 2001 en 2002 vergt voor 2003 een extra verhoging van 0,65%. Per saldo stijgen de prijzen in de begroting **2003 dus met 3,15%**.

Voor de loonontwikkeling gaan wij in 2003 uit van een stijging met 4%. Nacalculatie over 2001 en 2002, mede op grond van recente CAO-afspraken, verhoogt de in de begroting vastgelegde loonontwikkeling nog eens met 2,2%. Per saldo stijgen de loonkosten in de begroting 2003 dus met 6,2%.

De gemeentelijke baten, gekoppeld aan de loon- en prijsontwikkeling stijgen met dezelfde percentages.

Deze ontwikkeling van lonen en prijzen veroorzaakt netto een extra beslag op de algemene middelen van € 1,4 miljoen in 2002 en € 2,5 miljoen structureel vanaf 2003. Voorshands gaat het college ervan uit dat deze extra lasten gecompenseerd zullen worden door een verhoging van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds.

2.4 Belastingen en heffingen

De tarieven van de onroerend zaak belasting voor 2003 houden als gebruikelijk gelijke tred met de inflatie-ontwikkeling. Zoals aangegeven in de vorige paragraaf ramen wij deze op **3,15 %**.

De tariefstelling van specifieke heffingen als de rioolrechten en de afvalstoffenheffing sluit aan bij de reële kostenontwikkeling van de **dienstverlening**. In 2001 heeft de gemeenteraad het Gemeentelijk Rioleringsplan 3 vastgesteld, waarin een trendmatige verhoging van rioollasten op 8% per jaar uitgangspunt is.

Al met al heeft dit tot gevolg dat de opbrengsten van belastingen en heffingen in evenwicht zijn met de kostenontwikkeling en voor de begroting een budgettair neutraal effect hebben.

2.5 Structurele baten - middelenraming 2002-2005

In 2002 bedraagt de totale begrotingsomzet € 369,6 miljoen, waarvan € **136,6** miljoen bijdrage uit algemene middelen (afdekking tekorten dienstbegrotingen).

Binnen de begrotingsramingen is rekening gehouden met de volgende - nog niet belegde - stelposten:

- De stelpost 'onvoorzien' ad circa € **600.000,-**, structureel.
- De jaarlijkse stelpost 'nieuw beleid' ad € **140.000,-**. In deze Kaderbrief rekenen wij de tranche 2003 in mee bij de bepaling van de ruimte in het begrotingsperspectief. De tranches 2004 en volgende jaren blijven voor afweging in volgende jaren beschikbaar.
- De stelpost 'perspectief onzekerheid' in de begroting 2002 opgenomen om buitengewone risico's in de exploitatie af te dekken.
- De jaarlijkse stelpost 'achterstallig onderhoud' van circa € **225.000,-**. **Hiervan** is door eerder genomen besluiten de jaarschijf 2002 geheel belegd en de jaarschijf 2003 gedeeltelijk.

Prognose budgettaire ruimte exploitatie in meerjarenperspectief

		Exploitatie middelen (x € 1.000,-)				
		2002	2003	2004	2005	2006
2.5.1	Begrotingsresultaat 2002	1.000				
2.5.2	Stelpost perspectief onzekerheid	1.250	1.400	700	1.300	1.300
2.5.3	nieuw beleid jaarschijf 2003 (stelpost)		140	140	140	140
2.5.4	Vrijval stelpost WVG stad		350	0	0	0
2.5.5	verlaging omslagrente 7% naar 6%		400	400	400	400
2.5.6	voordelen algemene uitkering (maart-circulaire)	860	580	580	580	580
2.5.7	OZB - volumegroei WOZ	500	500	500	500	500
SALDO BEGROTINGSRUIMTE		3.610	3.370	2.320	2.920	2.920

Bovenstaande tabel geeft een raming van de volgende vrij afweegbare exploitatiemiddelen:

- 2.5.1 De Stadsbegroting 2002 raamt een positief resultaat van € 1 miljoen in 2002 en een sluitende begroting over de periode 2003-2005.
- 2.5.2 De binnen de begrotingsramingen 2002 is een stelpost 'perspectief onzekerheid' gereserveerd ter dekking van buitengewone risico's ter grootte van € 2.100.000,-; naar aanleiding van het raadsbesluit van december 2001 tot invoering van het nieuwe organisatiemodel is voor 2002 een budget van € 850.000,- ten laste van deze stelpost gebracht; het restant € 1.250.000,- is nog vrij besteedbaar.
- 2.5.3 De jaarschijf 2003 van de stelpost Nieuw beleid;
- 2.5.4 Dit voorjaar is zijn de verwachtingen t.a.v. het beroep op WVG-voorzieningen herzien. Minder snelle groei geeft een vrijval van € 350.000,- in 2003 uit de stadsstelpost WVG.
- 2.5.5 In de voorbereiding van de kaderbrief is de renteprognose herzien; deze rapportage ligt ter inzage voor de raad en is behandeld in de commissie bestuur en middelen. De daarin voorgestelde verlaging van de **rente-omslag** met 1% levert een voordelig effect van structureel € 400.000,-;
- 2.5.6 In de **maart-circulaire** van het Gemeentefonds heeft het rijk enkele structurele meevallers gemeld, vooral aanpassingen van het accres.
- 2.5.7 Door een gestage uitbreiding van onroerende zaken in de stad treedt (bij handhaving van de **geïndexeerde** tarieven) een meevaller in de opbrengsten onroerend zaak belasting op.

2.6 Structurele lasten - raming verplichte uitgaven met dekking 2002-2006

In het voorjaar zijn op stadsniveau en bij de sectoren inventarisaties gemaakt van mogelijke uitgaven voor nieuw beleid en intensivering van beleid. Dit leidt tot claims in de orde van € 13 miljoen extra in 2003 oplopend tot een bedrag van € 15 miljoen in 2006.

Met de budgettaire ruimte zoals in 2.5 geraamd, is het zaak scherpe keuzes te maken. Het college kiest voor een zorgvuldige afweging op basis van inhoudelijke uitgangspunten. Dat doen we in het **meerjaren(beleids)programma** bij de voorbereiding van de begroting 2003 (november ter vaststelling in de raad).

In deze kaderbrief beperken wij ons ertoe u inzicht te bieden in onontkoombare structurele lasten en de wijze waarop wij ons voorstellen die te dekken.

Overzicht noodzakelijke structurele uitgaven 2002-2006

	Dienst/ sector	uitgavenpost	2002	2003	2004	2005	2006	ten laste van
		<i>Autonom te dekken uit algemene uitkering</i>						
2.6.1	stad	pensioenpremie 1,2% extra	[-780]	[-780]	[-780]	[-780]	[-780]	dekking AU
2.6.2	stad	CAO-ontwikkeling i.a.v. begrote nominale compensatie	[-650]	[-1.710]	[-1.710]	[-1.710]	[-1.710]	dekking AU
		<i>besloten te dekken uit tarieven</i>						
2.6.3	Stadso.	Pollersysteem Binnenstad		[-62]	[-62]	[-62]	[-62]	dekken uit parkeerbaten ?
2.6.4	Stadso.	invoering stamlijn+ Citybus		[-208]	[-208]	[-208]	[-208]	dekken uit parkeerbaten ?
2.6.5	Stadw.	Afvalbeleid/containerisatie (benw-besluit 19/02/2002)			[-46]	[-46]	[-46]	dekken uit (verhoging) afvalstoffenheffing
		<i>besloten - niet afweegbaar</i>						
2.6.6	SBC	hogere nummering bijdrage Zuid-Holland Zuid	-150	-300	-300	-300	-300	algemene middelen
2.6.7	SBC	verhoging budget representatie (benw-besluit 19/01/2002)		-25	-25	-25	-25	algemene middelen
2.6.8	SBC	uitbreiding raad met 6 leden	-72	-96	-96	-96	-96	algemene middelen
2.6.9	SRT	Smederij NME (raadsbesluit 08/01/2002)		-70	-70	-70	-70	algemene middelen
		<i>autonom - niet afweegbaar</i>						
2.6.10	stad	brandassurantie - premiestijging	-280	-460	-460	-460	-460	algemene middelen
2.6.11	SW/OR	areaaluitbreiding		-113	-113	-113	-113	algemene middelen
	TOTAAL	t.i.v. algemene middelen	-502	-1.064	-1.064	-1.064	-1.064	

Bij de posten 2.6.1 en 2.6.2 gaan wij uit van compensatie via de algemene uitkering. Dit is overigens wel een risico (en ook als zodanig in de volgende paragraaf 3 meegenomen). Verwachting is dat de parkeerbaten ten opzichte van de begrotingsramingen 2002 verder toenemen. Stadsontwikkeling komt eerste helft juni met een nieuwe raming. Aangenomen is dat we daarmee de posten 2.6.3 en 2.6.4 dekken.

Wij stellen voor de posten 2.6.6 t/m 2.6.11 ten laste van de algemene middelen (als stelpost) te verwerken in de begroting 2003.

Na verwerking van de voorgestelde urgente lasten resteert van de in paragraaf 2.5 geraamde begrotingsruimte een netto ruimte € 1,8 miljoen structureel.

		Exploitatie middelen (x € 1 miljoen)				
		2002	2003	2004	2005	2006
	SALDO BEGROTINGSRUIMTE (2.5)	3,6	3,4	2,3	2,9	2,9
	SALDO URGENTE UITGAVEN (2.6)	0	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1
	NETTO BEGROTINGSRUIMTE	3,6	2,3	1,2	1,8	1,8

Deze uitkomst is een momentopname die nog geen hard uitgangspunt biedt voor de begrotingsopstelling. Bij de kabinetsformatie kunnen de financiële randvoorwaarden voor de gemeenten sterk veranderen.

Voorshands houden wij de hierboven geraamde begrotingsruimte vrij voor nadere afweging ten behoeve van nieuw beleid en het treffen van een verantwoorde risicoreservering.

3 Buitengewone risico's en risico-afdekking

3.1 Risicobeeld

Een wezenlijk uitgangspunt in het financieel beleid is een verantwoorde afdekking van de buitengewone risico's op niveau het concern en enkele sectoren.

Hier geven wij u een beknopt overzicht van de belangrijkste financiële risico's, het risicomanagement dat wij voeren en de (financiële) voorzieningen die zijn getroffen om risico's te dekken. Voor uitgebreide informatie verwijzen wij u naar paragraaf 4.10.3 van het jaarverslag 2001 dat in juni door de raad is vastgesteld.

Overzicht belangrijkste financiële risico's

	<i>Risico</i>	<i>Financiële omvang</i>	<i>management</i>	<i>voorziening/ dekking</i>
Stad	lonen/prijzen/premies	zie hiervoor Kaderbrief 2.6 Posten 2.6.1 en 2.6.2 € 2,5 mln structureel	monitor	algemene middelen
Stad	herziening normering Alg. Uitkering (bezuiniging op Gemeentefonds)	niet bekend; besluit bij nieuw regeerakkoord	toets nieuw regeerakkoord	afweging effecten bij begroting 2003
Stad	invoering BTW-compensatiefonds	€ 0,55 miljoen in 2004; € 1,1 miljoen in 2005	Plan van Aanpak (in voorbereiding)	creëren egalisatie-reserve stad
Stad	claim Gevudo/Eneco	pro memorie	i.h.v. GR Gevudo	afvalstoffenheffing
SD	WVG	€ 0,68 miljoen structureel vanaf 2004	evaluatie elk jaar / kwartaalrapportage	aparte stadsstelpost
SD	inkomstendeel Fonds Werk&Inkomen	€ 0,82 miljoen structureel vanaf 2004	kwartaalrapportage	algemene stelpost stad perspectief onzekerheid
O&W	accommodatiebeleid	extra investeringsbehoefte p.m.	plan van aanpak	afwegen investering begroting 2003
OR	onderhoud wegen	€ 0,7 miljoen structureel vanaf 2003	monitor	afwegen budgetverhoging begroting 2003

3.2 Algemene middelen risico-dekking stad

In de kader van de begrotingsvoorbereiding 2003 zal op grond van het geschetste **risicobeeld** het bepalen van verantwoorde risicoreserveringen een apart punt van afweging zijn (in relatie tot de ambities voor nieuw **beleid** en intensivering van beleid). Naast enkele specifieke risicoreserves gaat het met name om de hoogte van de stadsstelpost 'perspectief onzekerheid' en de algemene stadsreserve.

Algemene stadsreserve

Na vaststelling van het jaarverslag 2001 bedraagt de algemene reserve € 13,7 miljoen. Verrekening van de voorstellen in paragraaf 2.2. van deze Kaderbrief verlaagt het saldo van de algemene stadsreserve tot € 11,5 miljoen. In het verleden zijn wij voor de algemene reserve steeds uit gegaan van een minimale streefwaarde van € 5 miljoen. Dat biedt in het uiterste geval ruimte om in de komende collegeperiode nog € 6,5 miljoen voor tijdelijke uitgaven aan de stadsreserve te onttrekken.

	dienst/dienstonderdeel voorstellen resultaatbestemming	verschil resultaat dienstrekening t.o.v. begroting 2001	bedrag	nu honoreren ten laste van resultaat?	totaal bedrag t.l.v. resultaat	besluitvorming/ wijze begrotingstechnische verwerking
--	--	---	--------	---	-----------------------------------	---

4	Kunsten (incl. storting leges in Fonds stads en w.verfraaiing)					
	resultaat na correctie (verrekening stadsstelposten GSB)	-384				
	* geen			n.v.t.	0	

5	Stadswerken (gecorrigeerd voor rioolwerken etc.)	737				
	<i>Openbare ruimte</i>					
	* baggeren locatie RK-begraafplaats		-30	ja		kort BenW-voorstel/ verzamelvoorstel
	* realiseren aansluiting Hugo de Grootlaan		-60	ja		kort BenW-voorstel/ verzamelvoorstel
	* extra onkruidbestrijding Sterrenburg		-14	ja		kort BenW-voorstel/ verzamelvoorstel
	* aanbrengen slijtlaag loopbruggen Sterrenburg		-30	ja		kort BenW-voorstel/ verzamelvoorstel
	* aanbrengen kantplanken verdiepte tuin		-14	ja		kort BenW-voorstel/ verzamelvoorstel
	<i>Algemeen</i>					
	* voorziening verplichtingen 2001					
	opleidingen/promotie NMC/slotfeest Stadswerken		-120	ja		verzamelvoorstel
					-268	

6	Stadsontwikkeling	205				
	* dekking diverse kredietoverschrijdingen 2001 (geactiveerd)		-205	ja		
					-205	verzamelvoorstel

7	Grondbedrijf	22				
	* geen			n.v.t.	0	

SUBTOTAAL TE HONOREREN RESULTAATBESTEMMING DIENSTEN

-1.668

AANVULLING Inc. urgente uitgaven Inventaris Kaderbrief 2003						
Stad vorming flexpool organisatie					-150	apart BenW-voorstel
SBC invoering BTW-compensatiefonds (kosten 2002)					-200	apart BenW-voorstel
SRT wederopbouw bezoekerscentrum Hollandse Biesbosch					-100	apart BenW-voorstel
HD strategisch onderzoek Haven					-100	apart BenW-voorstel

TOTAAL TEN LASTE VAN REKENINGRESULTAAT 2001

-2.218